

4 mei 2022

Nationale Sportherdenking

Oorlogsslachtoffers
in het voetbal

Comité Nationale Sportherdenking 4 mei:

Lodewijk Asscher
Carla de Groot
Jurryt van de Vooren
Uğur Pekdemir

Voorzitter Comité
Directeur Olympisch Stadion Amsterdam
Sporthistoricus
Coöperatieve directeur Rabobank
metropoolregio Amsterdam
Directeur Amstelveen Sport

COLOFON

© 2022 Stichting Olympisch Stadion Amsterdam

Tekst: Jurryt van de Vooren

Fotografie: ANP, Nationaal Archief volgens de CC licensering, Wikipedia.

De redactie heeft zich ingespannen alle rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Als u desondanks meent rechthebbende te zijn, neemt u dan a.u.b. contact op met nora.scholten@olympischstadion.nl.

Productie: Olympisch Stadion Amsterdam

Vormgeving: Marjolein Ruiters Grafisch Ontwerp & Media

De Nationale Sportherdenking 2022 wordt georganiseerd door Olympisch Stadion Amsterdam.

Programma

4 mei 2022

10.30 uur: Ontvangst (MOVE-gebouw, Olympisch Stadion 28, Amsterdam)

10.45 uur: Aanvang inhoudelijk programma met bijzondere filmbeelden, foto's en verhalen over de levens van voetballers in WO II

12.00 uur: Einde programma en gelegenheid voor een korte lunch

12.30 uur: Herdenking bij het beeld van Prometheus, geplaatst ter nagedachtenis aan de gevallen sporters (plein voor het Olympisch Stadion)

13.30 uur: 'Het Oorlogselftal' een muziekvoorstelling van Het Nachtlucht Ensemble, gebaseerd op levensverhalen van voetballers (MOVE-gebouw).

Nationale Sportherdenking 2022

Het programma van de Nationale Sportherdenking bestaat dit jaar uit drie onderdelen:

's Ochtends praten Frits Barend en Jurryt van de Vooren in Move Amsterdam met verschillende gasten over de oorlogsslachtoffers in het Nederlandse voetbal.

Om 12.30 uur is bij het beeld van Prometheus de herdenking zelf met sprekers en kransleggingen.

Het slotdeel start om 13.30 uur met het concert *Het Oorlogselftal* van Het Nachtlucht Ensemble, wederom in Move Amsterdam. Het programma is om ongeveer 14.30 uur afgelopen.

De Nationale Sportherdenking wordt ondersteund door:

De Nationale Sporthelden Denking vindt plaats bij het beeld van Prometheus, het oorlogsmonument in de Nederlandse sport. Het werd in 1947 gemaakt door de Italiaanse kunstenaar Fred Carasso, precies 75 jaar geleden.

Beeld van Prometheus bestaat 75 jaar

Carasso vluchtte in 1934 vanuit Italië naar Nederland vanwege het fascistisch regime van Mussolini. In opdracht van het Nederlands Olympisch Comité maakte hij het beeld van Prometheus, dat verwijst naar de figuur uit de Griekse mythologie, die het vuur stal van de goden om aan de mensen te geven. Door Prometheus kon de mensheid zich ontwikkelen, waarbij het vuur symbool staat voor vrijheid, kennis en onafhankelijkheid. Verder verwijst het vuur naar het Olympisch Stadion zelf, waar in 1928 voor de eerste keer in de geschiedenis het Olympisch vuur werd ontstoken.

De onthulling was tijdens de Olympische Dag van 22 juni 1947. Het beeld stond toen nog op de tweede ring aan de zuidkant van het Olympisch Stadion (zie foto links). Tijdens de renovatie eind vorige eeuw werd het verplaatst naar het plein. Sinds 2005 vindt op die plek de Nationale Sporthelden Denking plaats. ■

Het oorlogsmonument van de KNVB

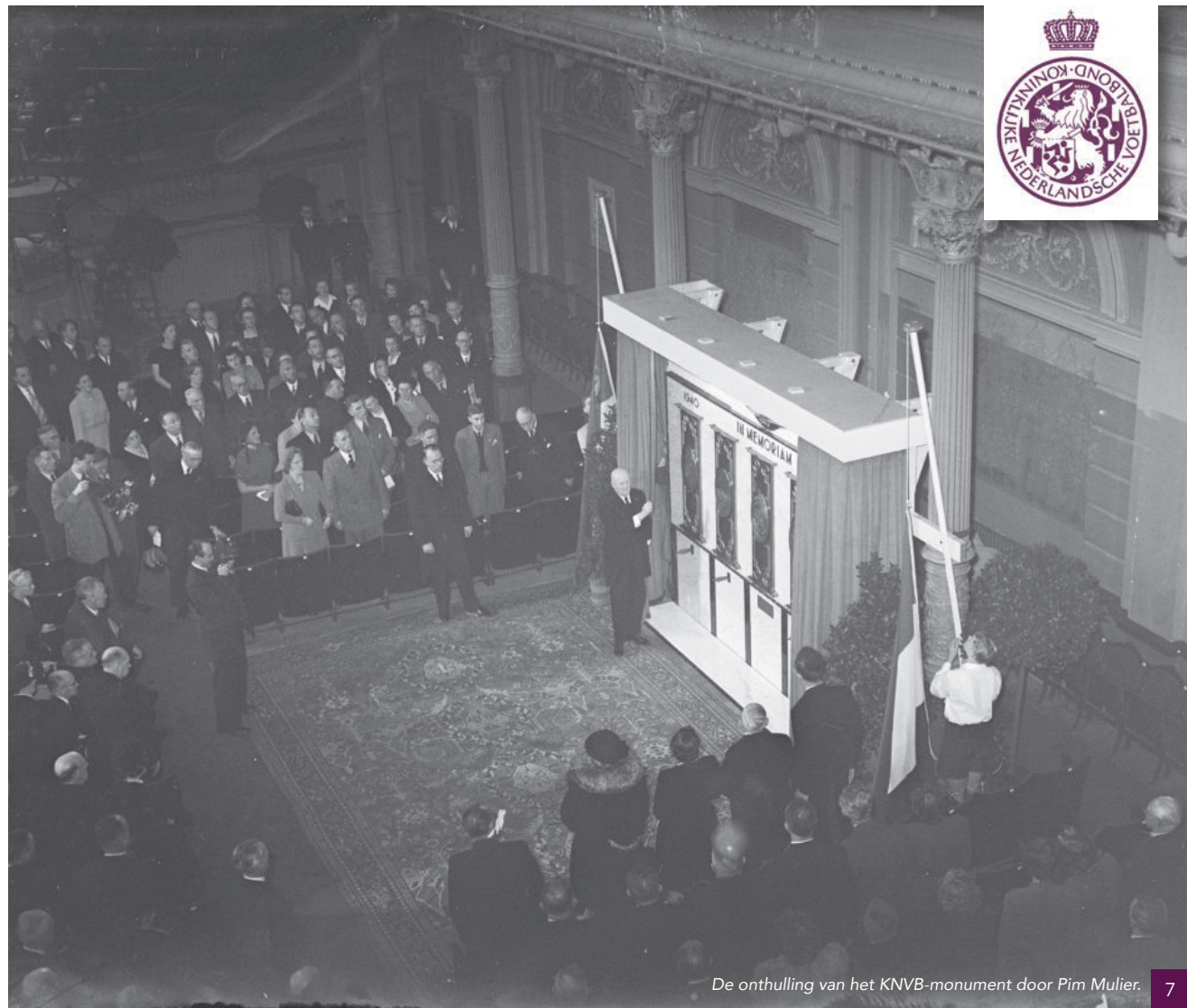
De KNVB weet van in ieder geval 2.212 voetballers dat zij in de Tweede Wereldoorlog zijn omgekomen. Al die namen staan op het oorlogsmonument, dat is ondergebracht op de KNVB Campus in Zeist.

De onthulling hiervan was in 1949, tijdens het zestigjarig jubileum, waarna het werd vervoerd naar het toenmalige hoofdkantoor in Den Haag.

Hier werden aanvankelijk korte plechtigheden gehouden op 4 mei, maar dat gebeurde in de loop der jaren steeds minder, net als in de rest van de samenleving. In 1974 verhuisde het monument mee naar Zeist. Daar raakte het steeds meer

buiten zicht. Tegenwoordig is het weer in volle glorie te zien in het Open Voetbal Innovatiecentrum.

Sinds enkele jaren loopt er een onderzoek naar de duizenden namen op het oorlogsmonument. Dit onderzoek is te volgen op voetbalmonument.nl. Op deze site is een zoekstelsel om te achterhalen van welke club de spelers waren en onder welke omstandigheden ze zijn omgekomen. ■

De onthulling van het KNVB-monument door Pim Mulier.

Het leven en werk van de Surinaamse anti-koloniale schrijver, activist en verzetsheld Anton de Kom staat sinds enkele jaren volop in de belangstelling in Nederland. Er is een venster opgenomen in de Canon van Nederland, in het Openluchtmuseum is dit jaar een expositie over zijn leven en er is ook een speelfilm over hem in de maak.

Op deze Nationale Sportherdenking belichten we een onbekend deel uit het leven van de Surinaamse verzetsman Anton de Kom. Precies honderd jaar geleden werd hij lid van voetbalclub VCS uit Den Haag. Zijn naam hoort dus ook op het KNVB-monument voor oorlogsslachtoffers in het voetbal.

Anton de Kom moet ook op het KNVB-monument

De Kom is vooral belangrijk vanwege zijn politieke en literaire werk, maar na nieuw onderzoek blijkt dat hij ook een voetbalverleden heeft. Er was al bekend dat De Kom lid was van een Haagse atletiekvereniging, maar in zijn biografie werd de verkeerde clubnaam genoemd. Hij was niet aangesloten bij *Vlug en Lenig*, maar bij de atletiektak van VCS. Op 4 januari 1923 werd hij officieel voorgedragen als lid, waarna hij enkele keren in actie kwam op wedstrijden. Op Koninginnedag 1925 won De Kom in Rotterdam de derde prijs op de 100 meter in een tijd van 12,4 seconden.

Bij VCS werd eveneens gevoetbald, óók door De Kom. Dat blijkt uit de elftallen-overzichten van het seizoen 1922-1923 in Sportkroniek, het officiële orgaan van de Voetbalbond. De Kom speelde in die tijd (toen hij net een jaar in Nederland woonde) voor verschillende elftallen van VCS, maar ook voor andere Haagse voetbalclubs. Zo ontdekte Allard Doesburg, de clubarchivaris van HBS, de naam van de Surinamer ook op de officiële ledenlijsten van de voetbalbond van 1922-23.

SURINAAMSE VOETBALGESCHIEDENIS

Deze ontdekking zet de beginjaren van het Surinaamse voetbal in Nederland op zijn kop. Tot nu toe wordt de tweede helft van de jaren vijftig beschouwd als het startpunt met de komst van Humphrey en Frank Mijns, Erwin Sparendam, Michel Kruin en Charley Marbach naar Elinkwijk in Utrecht. De Kom was precies honderd jaar geleden al voetballer, waarmee deze geschiedenis opeens zo'n 35 jaar verder teruggaat in de tijd!

De naam van De Kom had dus eigenlijk ook op het oorlogsmonument van de KNVB moeten staan, als voormalig voetballer en als slachtoffer van het Duitse geweld in 1945. Hij zou daarmee de eerste Surinaamse voetballer op deze gedenkplaat zijn, want tot nu toe is er tussen die duizenden namen nog geen enkele andere landgenoot van hem gevonden. ■

Wilhelmus Gerhardus Adrianus van Nieuwenhuizen (1886-1944)
| Sparta uit Rotterdam

Voetballers in het Oranjehotel

Het Comité Nationale Sportherdenking heeft een cel geadopteerd in het Nationaal Monument Oranjehotel in Scheveningen. Onderzoek heeft namelijk aangetoond dat er ook veel Nederlandse sporters in deze Duitse gevangenis hebben gezeten voordat ze werden vermoord.

In het Oranjehotel zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog meer dan 25.000 mensen opgesloten. Sporters waren niet belangrijker dan andere gevangenen, maar deze informatie is wel degelijk waardevol bij de reconstructie van het leven van zo'n oorlogsslachtoffer. Dat is dan ook de reden dat de Nationale Sportherdenking en het Oranjehotel informatie met elkaar gaan uitwisselen.

Na een eerste onderzoek zijn in ieder geval al zeventien voetballers en vier olympiërs herleid. Dit overzicht is nog lang niet compleet, want er zijn ook andere sporters die nog onderzocht moeten worden. Dit zijn in ieder geval de namen die we tot nu toe weten. ■

Rein Boomsma (1879-1943)
| Sparta uit Rotterdam

Jan van Hinte (1890-1945)
| Purmersteyn uit Purmerend

Anton de Kom (1898-1945)
| VCS uit Den Haag

Marinus Antonius Delhez (1902-1944) | Steenbergen

Isaac Parijs (1902-1944) | HEDW uit Amsterdam

Jan Wijnen (1910-1945) | GWL uit Culemborg

Eliazer Pachter (1913-1943) | WV uit Amsterdam

Gerardus de Pagter (1915-1943) | Middelburg

Willem Lengton (1917-1944) | ZAC uit Zwolle

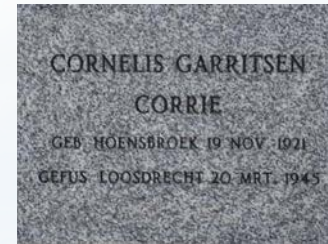
Gerrit Nieuwkamp (1917-1943) | AFC en Ajax uit Amsterdam

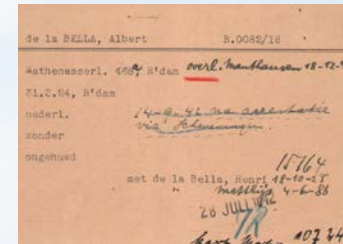
Klaas den Braven (1918-1942) | Vespucci uit Amsterdam

Harmen Smink (1919-1942) | DVS uit Ermerlo

Cornelis Garritsen (1921-1945) | Ede

Albert de la Bella (1924-1942) | Sparta uit Rotterdam

Hans Nico Rippe (1926-1943) | Sparta uit Rotterdam

Richard Schoemaker (1886-1942) | Schermen in 1908

Pierre Versteegh (1888-1942) | Paardensport in 1936

Cornelis Compter (1894-1945) | Gewichtheffen in 1928

Albert Heijneman (1896-1944) | Atletiek in 1920

Ernst de Jonge (1914-1944) | Roeien in 1936

Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelde het Nederlands elftal geen enkele wedstrijd. In die periode kwamen negentien voormalige internationals om het leven, twee voorzitters van de voetbalbond en twee voormalige bondscoaches. En dan werd ook nog de sterverslaggever van de wedstrijden van Oranje slachtoffer van de Holocaust.

Oranje in de oorlog

Op 21 april 1940 speelde het Nederlands elftal in het Olympisch Stadion zijn laatste thuiswedstrijd vóór de Duitse inval. Sterverslaggever **Han Hollander** verzorgde namens de AVRO-radio het rechtstreekse verslag. Op 12 mei 1946 speelde het Nederlands elftal in het Olympisch Stadion zijn eerste thuiswedstrijd ná de Bevrijding. Hollander was er niet meer bij, want samen met zijn vrouw **Leentje Hollander-Smeer** werd hij op 9 juli 1943 vermoord in Sobibor.

Door zijn dood werd ook Oranje hard geraakt. Daar bleef het niet bij, want in de oorlogsjaren kwamen maar liefst twintig voormalige internationals om, de ene keer wél door direct oorlogsgeweld en de andere keer niet.

Op deze Nationale Sportherdenking presenteren we de sporters, geordend op sterfdag. ■

Han Hollander in 1938

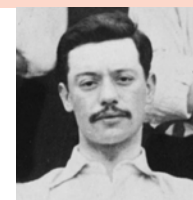

19 oktober 1940, Edu Snethlage

Geboren op 9 mei 1886, speelde namens Quick uit Den Haag elf interlands. Overleed in Medan, Nederlands-Indië, na een langdurige ziekte.

15 mei 1941, Law Adam

Geboren op 11 juni 1908, speelde namens Grasshopper Club Zürich en HWV uit Den Haag elf interlands. Overleed volkomen onverwacht aan een hartstilstand tijdens een wedstrijd in Soerabaja in Nederlands-Indië.

27 mei 1943, Rein Boomsma

Geboren op 19 juni 1879, speelde namens Sparta uit Rotterdam twee interlands, waarvan één keer als aanvoerder. Als verzetsman werd hij vermoord in Kamp Neuengamme.

31 mei 1943, Henri Baaij

Geboren op 19 september 1900. Speelde namens Haarlem twee interlands. Hij stierf als dwangarbeider aan de Birmaspoorweg.

30 augustus 1943, Eddy de Neve

Geboren op 1 januari 1885. Speelde namens Velocitas uit Breda en HBS uit Den Haag drie interlands. Hij werd vermoord in een Japans gevangenkamp in Buitenzorg, Nederlands-Indië.

6 september 1943, Dé Kessler

Geboren op 11 augustus 1891, speelde namens HWV uit Den Haag 21 interlands, ook als aanvoerder. Overleed in Bilthoven na een kort ziekbed.

30 januari 1945, Jur Haak

Geboren op 3 november 1890. Speelde namens Haarlem twee interlands. Hij werd in Oranienburg vermoord als verzetsman, samen met zijn echtgenote.

10 oktober 1943, Frits Kuipers

Geboren op 11 juli 1899, speelde namens Quick uit Nijmegen en HFC uit Haarlem vijf interlands, ook als aanvoerder. Hij stierf bij een ongeluk op een onbewaakte spoorwegovergang in Heemstede.

14 maart 1945, Guus van Hecking Colenbrander

Geboren op 7 november 1887, speelde namens Velocitas uit Breda één interland. Overleed in Zeist aan de gevolgen van langdurige krijgsgevangenschap in Nederlands-Indië.

17 december 1943, Frans Hombörg

Geboren op 11 juni 1898. Speelde namens Blauw-Wit uit Amsterdam twee interlands. Hij overleed na een kort ziekbed.

1 april 1945, Pieter Tekelenburg

Geboren op 3 november 1894. Speelde namens Haarlem twee interlands. Hij werd vermoord in een Japans gevangenenkamp in Pangkal Pinang, Nederlands-Indië.

18 juli 1944, Wim Anderiesen

Geboren op 27 november 1903. Speelde namens Ajax 46 interlands, ook als aanvoerder. Hij overleed aan de gevolgen van een longontsteking.

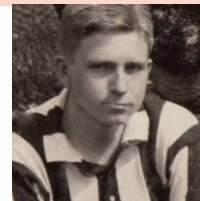
6 april 1945, Piet Dumortier

Geboren op 9 november 1915. Speelde namens DOS uit Utrecht één interland. Hij lag in een ziekenhuis aan een ijzeren long, maar stierf toen de elektriciteit uitviel tijdens een bombardement. Hij is begraven in zijn clubtenu met een voetbal in zijn handen.

25 juli 1944, Frans Tempel

Geboren op 20 maart 1898, was namens Tubantia uit Hengelo reservedoelman tijdens de Olympische Spelen van 1920 in Antwerpen. Hij werd gefusilleerd als verzetsman.

28 mei 1945, Lothar van Gogh

Werd geboren op 7 februari 1888. Speelde namens de Koninklijke HFC uit Haarlem twee interlands. Hij werd vermoord in een Japans gevangenenkamp in Cimahi, Nederlands-Indië.

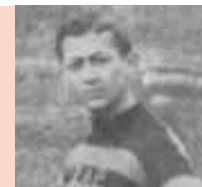
14 januari 1945, Toon Oprinsen

Geboren op 25 november 1910. Speelde namens NOAD uit Tilburg één interland. Hij overleed in Vught.

8 juni 1945, Jules van der Linde

Geboren op 1 november 1875. Speelde namens RAP uit Amsterdam een onbekend aantal wedstrijden mee in het officieuze Oranje van vóór 1905. Hij werd vermoord in een Japans gevangenenkamp in Semarang, Nederlands-Indië.

Tussen 5 en 17 januari 1945, Barend van Hemert

Geboren op 10 mei 1891, speelde namens DFC uit Dordrecht één interland. Hij sneuvelde aan het Oostfront, waardoor lang werd gedacht dat hij had gecollaboreerd met de nazi's. Onderzoek in 2013 toonde echter aan dat hij was gedwongen.

7 september 1945, Harry Kuneman

Geboren op 15 januari 1886. Speelde namens HBS uit Den Haag één interland. Hij werd onthoofd in een Japans gevangenenkamp in Ambarawa, Indonesië.

BONDSCOACHES EN BESTUURDERS

Tijdens de Tweede Wereldoorlog kwamen ook nog twee voormalige bondscoaches en twee voorzitters van de (K)NVB om het leven.

19 november 1940, Bob Glendenning

Geboren op 6 juni 1888. Bondscoach van 1923 tot en met 1940 en daarmee de langstzittende coach bij het Nederlands elftal. Hij overleed in Engeland aan gevolgen van een operatie.

14 februari 1942, Edgar Chadwick

Geboren op 14 juni 1869. Hij werd in 1908 aangesteld als eerste officiële bondscoach van het Nederlands elftal. Later werd hij trainer van Sparta. Hij overleed in Engeland.

17 maart 1942, Dirk van Prooye

Geboren op 30 januari 1881. Hij werd in 1930 verkozen tot KNVB-voorzitter, die tijdens de oorlog zijn koninklijke eretitel werd ontnomen. Bij zijn dood in 1942 was hij nog steeds voorzitter. Hij overleed in een ziekenhuis in Den Haag.

27 juni 1942, Jasper Warner

Geboren op 5 februari 1870. Hij werd voorzitter van de Nederlandse Voetbalbond in 1897 en bleef dat tot 1919. In die tijd was de bond nog niet koninklijk. Warner was ook betrokken bij de oprichting van de FIFA in 1904. Hij overleed in een instelling in Oldebroek, waar hij verbleef vanwege zijn gezondheid.

